

Aleksandra Pirkmajer Slokan*

Latinščina v slovenski javni osnovni šoli - Primerjava prvega desetletja popolne devetletke (2008–2018) s predhodnim desetletjem in šolsko leto 2018/2019

*Latin in the Slovenian state primary school – A comparison
of the first decade of the full nine-year primary school (2008-
2018) with the previous decade, and the school year 2018/2019*

Izvleček

Prispevek predstavlja dopolnilo k članku *Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016)*,¹ objavljenem v tej reviji v dveh delih leta 2016 in 2017, ki v dodatku povzema tudi šolsko leto 2016/2017. Namen tega zapisa je trojen: prvič, s šolskim letom 2017/2018 zaokrožiti šest desetletij osnovnošolskega pouka latinščine (1958–2018), drugič, s primerjavo zadnjih dveh desetletij (1998–2008 in 2008–2018), zaznamovanih z zamrtjem osemletnega in uvedbo devetletnega programa, osvetliti kolaps, ki so ga povzročili novi normativi, in tretjič, s šolskim letom 2018/2019 zazreti se v prihodnost. Prav zadnje je poglavitni cilj mojega pisanja, tega in celotnega Pregleda: z dokumentiranjem tako rekoč vsega, kar je o pouku latinščine v slovenski javni osnovni šoli še mogoče zbrati in vedeti, spodbuditi evalvacijo, katere izsledki lahko edini pokažejo zanesljivo pot naprej.

Abstract

The article is a follow-up to the article *An overview of Latin lessons in the Slovenian state primary school (1958-2016)*, published in this journal in two parts in 2016 and 2017, which also offered an overview of the school year 2016/2017. The aim of the article is three-fold: firstly, to round off, with the school year 2017/2018, the six decades of primary school lessons in Latin (1958-2018); secondly, through a comparison of the last two decades (1998-2008 and 2008-2018), marked by the abolition of eight-year primary school and the introduction of a nine-year programme, to throw light on the collapse brought about by the new norms; and thirdly, to look into the future with the school year 2018/2019. The latter is the chief goal of this article and the whole overview: through documenting more or less everything that can be collected and known about Latin lessons in state primary school in Slovenia to encourage an evaluation that can point to a reliable way forward.

* Aleksandra Pirkmajer Slokan, prof., od leta 1988 do upokojitve leta 2014 učiteljica latinščine in angleščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana, e-pošta: apirkmajerslokan@gmail.com.

1 Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016)*, *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, letnik 25/XLIX, številka 1–2, SŠM 2016, str. 105–180 (1. del) in letnik 26/L, številka 1–2, SŠM 2017, str. 137–204 (2. del) (v nadaljevanju: *Pregled* oziroma ob navedbi strani *Pregled* 2016 in *Pregled* 2017). Zaradi preglednosti ima ta prispevek samostojno numeracijo opomb, čeprav bi bila zaradi tematske enovitosti s člankom *Pregled* smotrna tekoča (op. 1 = op. 994).

Ključne besede: javna devetletna osnovna šola, zgodnji humanistični program, štiriletni latinski program, splošnoizobraževalni izbirni predmeti z antičnimi vsebinami

Key words: state nine-year primary school, early humanities programme, four-year Latin programme, general education elective subjects with antique content

Uvod ali *in medias res*

»Osnovnošolski pouk latinščine« oziroma »osnovnošolska latinščina« je razen za poznavalce nenavadna besedna zveza, nekakšna *contradictio in adiecto*, če upoštevamo po eni strani zakonitosti osnovnega šolstva in po drugi dejstvo, da je latinščina v skupnem evropskem spominu in marsikje še vedno tudi v praksi zasidrana kot gimnazijski predmet, katerega začetek zamejuje pomembna prelomnica na posameznikovi izobrazbeni poti. Ta ločnica, ki največkrat sovpada s prehodom z razredne na predmetno stopnjo pouka, se je v slovenski javni šoli zaradi podaljšanja obveznega enotnega osnovnega šolanja brez možnosti resnične izbirnosti, skratka zaradi uravnilovke, dodobra zabrisala že z ukinitvijo nižje gimnazije in uvedbo osemletnega programa, dokončno pa s triadnim sistemom devetletnega (kratko osemletke, devetletke). Za laika nenavaden je tudi izraz »izbirna latinščina« (ta strokovno opredeljuje status predmeta), saj njen pouk drugačen kot neobvezen, fakultativen ali izbirni niti ne more biti, ob čemer prinaša izbira humanističnega programa učencem v različnih šolskih sistemih različno mero pravic in dolžnosti, našim predvsem prve. V tem pretežno stroki namenjenem prispevku se omejujem na slovensko šolo in ostajam pri standardnem poimenovanju, sicer pa je najustreznejše govoriti o »pouku latinščine za učence med enajstim in petnajstim letom«, kar v delu Evrope označuje nižjegimnazijski pouk, lahko tudi z nekoliko poznejšim začetkom, v Sloveniji na primer pa osnovnošolskega, odločitev zanj pa je povsod svobodna.

Ob pretresanju možnosti za izboljšanje naše javne devetletke ne moremo mimo ugotovitve, da je položaj osnovnošolskega klasično-humanističnega vzgojno-izobraževalnega programa (kratko zgodnjega humanističnega programa) urgenten. Na trdne temelje je treba postaviti že leta stihijsko porajajoče se predmete s pretežnim delom kulturno-civilizacijskih vsebin na temo antike z nekaj osnovami latinščine ali skorajda brez njih (kratko »antične« splošnoizobraževalne predmete) in oživiti njegov tradicionalni, središčni del: štiriletni pouk latinščine za učence od enajstega do petnajstega leta² z enovitim, »transtriadnim« učnim načrtom od vključno šestega do devetega razreda (kratko štiriletni

2 Oziroma od 10. do 14. leta v primeru predčasnega začetka šolanja: v Sloveniji do leta 1958 nižjegimnazijsko obdobje (1.–4. razred gimnazije), nato predmetna stopnja osemletke (5.–8. razred) in v devetletki zadnji razred 2. triade in 3. triada (6.–9. razred).

latinski program). Reševanje tega družbeno dragocenega, v devetletki zaradi neustreznih normativov resno ogroženega programa bi morala šolska oblast uvrstiti med svoje prednostne naloge in ga ne prelagati na ramena posameznih šolnikov in zasebnega šolstva. Priprave na devetletko, ki so potekale v letih 1991–1999 v okviru s strani ministrstva financiranih projektov, za latinščino v za čuda bolj osemletki kot devetletki podobnih razmerah,³ so pokazale, da lahko štiriletni osnovnošolski latinski program in z njim nadaljevalni gimnazijski prosperirata že ob sorazmerno majhnem političnem angažmaju. Žal so pozitivni učinki projekta v povsem spremenjenih razmerah devetletke neverjetno hitro razvodeneli.

Tudi za osnovnošolski humanistični program velja *tempora mutantur*: vse od svojega rojstva leta 1958 se je metodološko in vsebinsko posodabljal s smelimi koraki.⁴ To med drugim kaže na njegovo vitalnost in hkrati predanost vseh neposredno vključenih, učiteljev in učencev pa tudi staršev in šolskih vodstev. Proces posodabljanja je namreč potekal pretežno samoiniciativno in na etični pogon, z izjemo omenjenega projekta in sedanjega Jeziki štejejo⁵ brez večje podpore ključnega odločevalca – politike oziroma neredko celo z njo v nasprotju. In prav politika je na poti razvoja zakrivila nekaj usodnih, milo rečeno, zdrsov – iz neznanja, malomarnosti ali namerno, najverjetneje vsakega po malem.⁶

Pod težo razmer (in delno tudi s časom v korak) se je program že od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje v svojem vse večjem delu nezadržno razvijal v smeri »antičnih« splošnoizobraževalnih predmetov z vse manjšim deležem jezikovnih vsebin.⁷ In prav je tako, *usus tyrannus*, če to razumemo kot njegovo aktualizacijo in širitev, ne zamiranje, in seveda pod pogojem, da ob tem ne umanjka skrb pristojnih, stroke in politike, za njegov najzahtevnejši in hkrati najdragocenejši, središčni del: štiriletni latinski program (pouk latinskega jezika z dodatkom kulturno-civilizacijskih vsebin, ne obratno).⁸ Ta predstavlja zaključeno celoto in je hkrati temelj za eventualno nadaljnje učenje v klasični

-
- 3 Za projekt Pouk latinščine v osnovni šoli gl. *Pregled* 2016, str. 162–167; za več gl. arhiv Zavoda RS za šolstvo. Projekt je razen načela regionalnosti upošteval izsledke večdesetletne domače prakse in dal latinščini za čas svojega trajanja novega poleta.
 - 4 Gl. *Pregled*, op. 749. Za učbeniško literaturo, obšolske dejavnosti, ocenjevanje idr. gl. *Pregled* 2016, str. 138–140, 159–162, 168–171, in *Pregled* 2017, str. 144–145, 170–171, 173–174, 181–183, 191–192. Za obseg usvojenih učnih vsebin po učbenikih *Lingua Latina* v letih 2008–2014 gl. *ibid.*, op. 809, *Latinščina za vsakogar* v letih 1999–2008 gl. *Pregled* 2017, str. 181–182, in pred tem *Fundamenta Latina* gl. *Pregled* 2016, str. 170–171.
 - 5 Za evropsko sofinanciran konzorcijski projekt Jeziki štejejo (2017–2022) gl. *Pregled* 2017, str. 201 (Šolsko leto 2016/2017); za več gl. spletno stran Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter strokovne podlage in etapna poročila doc. dr. Davida Movrina in doc. dr. Janje Žmavc.
 - 6 Za starostno stopnjo 11–15 let je vsaka nova oblast že od nekdaj želela vzpostaviti svoj lasten, enovit šolski sistem in ob velikih reformah, npr. leta 1924, 1958 in ob uvedbi devetletke, je bil vedno na udaru tudi pouk klasičnih jezikov.
 - 7 Gl. *Pregled* 2016, str. 120–121 (Dve smeri).
 - 8 Optimalno razmerje med jezikovnimi in kulturno-civilizacijskimi vsebinami je, izraženo v odstotkih, v 6. razredu 50 : 50 in v 3. triadi 70 : 30 v prid prvih (za 3. triado gl. *Učni načrt za izbirni predmet Latinščina*, za 6. razred gl. dalje op. 19); prim. op. 4.

gimnaziji, z njim stoji in pade ne le zgodnji humanistični program, ampak tudi njegova vertikala.⁹

Za historiat na tem mestu ni prostora, podrobno in zaokroženo ga podaja članek *Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016)*¹⁰ in delno tudi druga strokovna literatura. V uvodu naj omenim le za humanistični program najusodnejši, za zaprtimi vrati sprejet oblastni ukrep, v skladu z zakonodajo devetletke¹¹ realiziran najpozneje s šolskim letom 2008/2009: odvzem sedemdesetih sistematiziranih ur latinščine šestemu razredu devetletke, do tedaj petemu osemletke, in s tem preoblikovanje predmeta Latinščina iz štiriletnega fakultativnega v osemletki (5.–8. razred, 274 ur) v triletnega izbirnega v devetletki (7.–9. razred, 204 ure), skratka formalno ukinitvev štiriletnega latinskega programa.

Z uvedbo devetletke je zanj nastopila nova realnost: javna šola se je v odsotnosti resnične skrbi za latinščino in v imenu uravnilovke (triadnega sistema in enačenja mrtvega, klasičnega jezika z živimi tujimi jeziki) njegovemu reševanju mimo vseh prizadevanj stroke¹² vnaprej odrekla. Prepustila ga je zasebni iniciativi: Osnovni šoli Alojzija Šuštarja,¹³ ki je s šolskim letom 2011/2012 začela v skladu s svojimi možnostmi in potrebami udeležati lastno vizijo, osnovano na strokovnih priporočilih in večdesetletni slovenski praksi. V javni šoli so, nasprotno, ob odsotnosti takšnega pristopa s šolskim letom 2008/2009,¹⁴ ki naj bi predmetu Latinščina po zatrtjevanju šolskih oblasti zaradi končno, resnici na ljubo na silo (z vsiljenim triadnim sistemom in po analogiji z modernimi jeziki) urejenega statusa prineslo stabilnost, nastopile kaotične razmere. Izbirni predmet Latinščina I–III je doživel presenetljivo nizko realizacijo;¹⁵ namesto zanj so se šole rajši odločale za pouk v obliki nesistematiziranih interesnih dejavnosti, kar je pomenilo dodatno degradacijo predmeta in glede zaposlovanja še večjo prekarnost (gl. Graf 1). Stare »latinske« šole, naj je bil njihov staž dolg ali kratek,¹⁶ so ob prehodu v devetletko z izjemo OŠ Prežihovega Voranca vse po vrsti latinščino v celoti opustile, večina že pred letom 2010, v devetletki se je nato izrisal povsem nov, sorazmerno skromen in za zdaj še nestabilen »latinski« zemljevid.¹⁷

9 Gimnazija vse od uvedbe devetletke ni mogla realizirati nadaljevalnega programa; v času osemletke ga je do leta 1982 kontinuirano, pozneje občasno (gl. *Pregled*, op. 20, 86).

10 Gl. op. 1.

11 Nova zakonodaja je stopila v veljavo marca 1996, sledile so dopolnitve in postopno uveljavljanje določil. Za časovnico uvajanja devetletke gl. *ibid.*, op. 231, 500.

12 Zanj se je ob podpori posameznikov (gl. *ibid.*, op. 512, 523, 833–834) med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami aktivno zavzemala le OŠ P. Voranca; za njeno vizijo gl. *Pregled 2017*, str. 194–195 in op. 758.

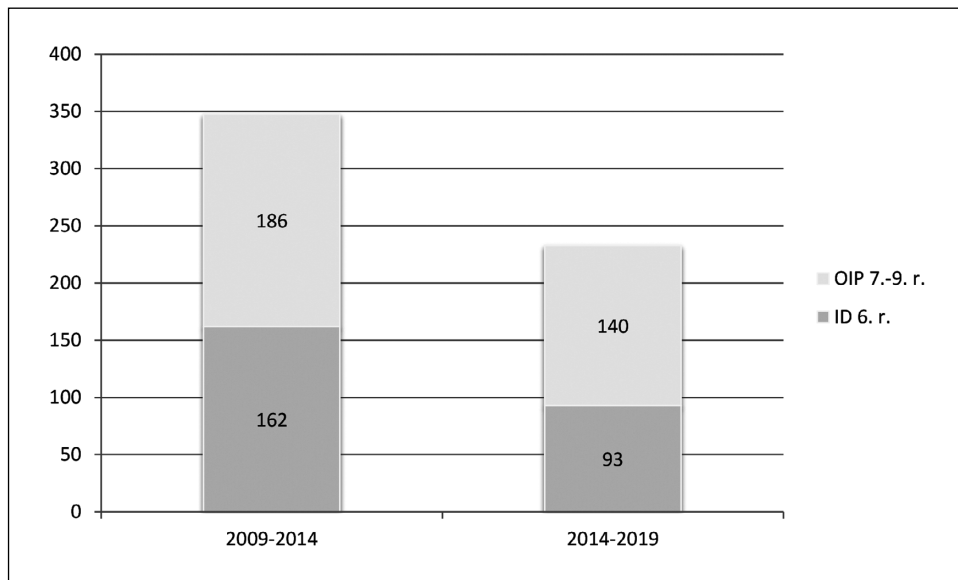
13 Za OŠ A. Šuštarja gl. *ibid.*, str. 190–191.

14 V prehodnem obdobju 2003–2008 se je štiriletni program izvajal kot kombinacija fakultativnega pouka v 5. razredu osemletke in izbirnega predmeta 3. triade devetletke, v letih pred tem (1958–2003) pa kot štiriletan fakultativni pouk od 5. do 8. razreda osemletke.

15 Npr. v šol. l. 2008/09 sta se zanj odločili le dve šoli, 2009/10 tri, 2015/16 tri, 2016/17 dve, 2017/18 tri in 2018/19 štiri (od tega v zadnjih dveh letih najmanj ena le zaradi projekta Jeziki štejejo); ves čas so se manjšale tudi skupine, letošnje štejejo od dva do enajst učencev.

16 Vsebinsko in organizacijsko različne oblike pouka.

17 Kot zadnja od starih šol je latinščino opustila leta 2013 OŠ V. Vodnika (po 22 letih); za novi zemljevid gl. *Pregled 2017*, str. 163–164, 196–198.

Graf 1. OŠ Prežihovega Voranca 2009–2019: razmerje med številom učencev pri latinski interesni dejavnosti 6. razreda (ena nesistematizirana ura tedensko) in obveznem izbirnem predmetu 3. triade (dve sistematizirani uri tedensko) v zadnjih dveh petletnih obdobjih (gl. op. 20). Upadanje števila se po strmoglavljenju leta 2008 (gl. Graf 5) nadaljuje tudi znotraj devetletke in vsiljuje se vprašanje: *Quousque tandem?*

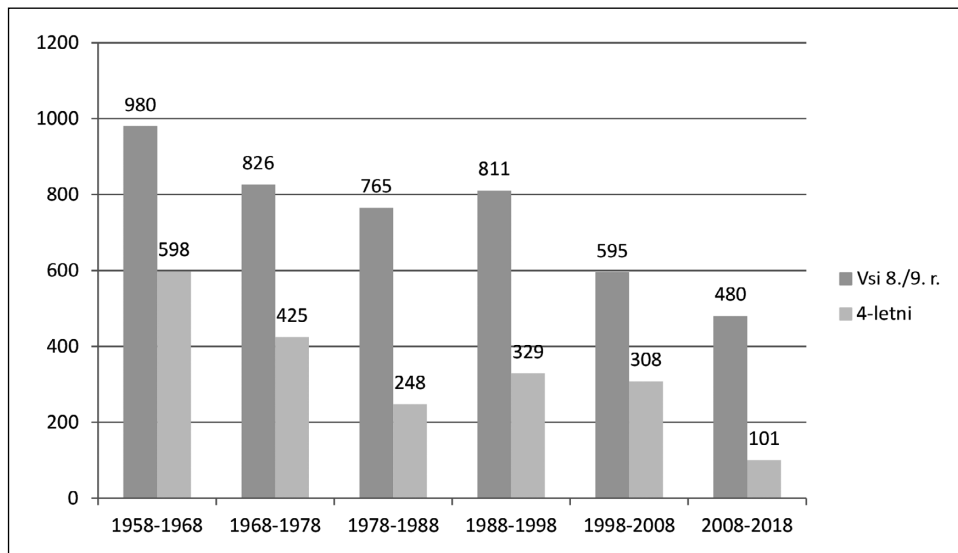
S šolskim letom 2009/2010 se je mimo zakona samooblikoval drugačen, zaradi novih razmer dodobra oklešččen,¹⁸ a na peščici šol vendarle vsebinsko enovit¹⁹ štirileten latinski program v kombinaciji²⁰ interesne dejavnosti šestega razreda in obveznega²¹ izbirnega predmeta tretje triade. Čeprav uradno nepriznanemu

¹⁸ Za nesistematizirano interesno dejavnost 6. razreda s fleksibilnim urnim fondom in brez predpisanega učnega načrta gl. *ibid.*, op. 595, 619 in str. 162–163.

¹⁹ Zaradi ohranitve enovitosti štiriletnega programa sem leta 2012 za Latinsko interesno dejavnost 6. razreda (kot je OŠ P. Voranca leta 2009 poimenovala novi "predmet") izdelala interni nadomestek za manjkajoči učni načrt v obliki urne učne priprave (po učbeniku *Lingua Latina*) in ga v e-obliki ponudila v uporabo vsem zainteresiranim, enako tudi posodobljeno verzijo leta 2014 (oba tipkopisa hrani arhiv ŠSM).

²⁰ Štiriletni program v kombinaciji interesne dejavnosti 6. razreda in izbirnega predmeta 3. triade je OŠ P. Voranca uvedla leta 2009 (za leto 2008 gl. dalje op. 57, za obdobje 2003–2008 gl. op. 14, za učni načrt gl. op. 8, 19); v letih 2008–2011 je kombinacijo delno izvajala tudi OŠ Trnovo. Leta 2010 in v letih 2013–2015 je v Sloveniji štiriletni program realizirala le OŠ P. Voranca (za leto 2012 gl. dalje op. 57); leta 2016 se ji je pridružila OŠ Zalog, ki ga izvaja v celoti kot interesno dejavnost (gl. dalje op. 72).

²¹ Obvezni izbirni predmet je v devetletki kategorija izbirnega predmeta in ne pomeni, da je latinščina obvezna, učenec jo lahko po zaključenem 7. ali 8. razredu opusti (gl. *Pregled*, op. 439).

Graf 2. OŠ Prežihovega Voranca 1958–2018: razmerje med številom vseh učencev zadnjega razreda, vključno z »nelatinci« (gl. op. 25), in učencev z zaključenim štiriletnim latinskim programom skozi šest desetletij. Devetletka je štiriletni program najpozneje leta 2008 formalno ukinila, a v praksi se je že leta 2009 samoblikoval nadomestek v kombinaciji interesne dejavnosti 6. razreda in izbirnega predmeta 3. triade (gl. op. 20).

in neevidentiranemu,²² mu je v praksi, sicer po številu izredno šibkemu,²³ uspelo obstati do danes (gl. Graf 6–7). Spremembe v obsegu njegove realizacije skozi čas najjasneje prikažejo številke z naše še do nedavnega najmočnejše »latinske« šole, OŠ Prežihovega Voranca:²⁴ v petih desetletjih osemletke (1958–2008), od tega zadnjih pet let v sobivanju z devetletko,²⁵ je na tej šoli štiriletni program zaključilo 1908 učencev (po desetletjih: 598, 425, 248, 329, 308 učencev), v prvem desetletju popolne devetletke (2008–2018) pa le 101 učenec, od tega 58 učencev v prvih petih letih (zaradi nihanja šolske populacije so od teh številkgovornejši odstotki, gl. Graf 2–3). Seveda se je na tej in vseh preostalih šolah veliko učencev učilo latinščino tudi manj kot štiri leta.²⁶

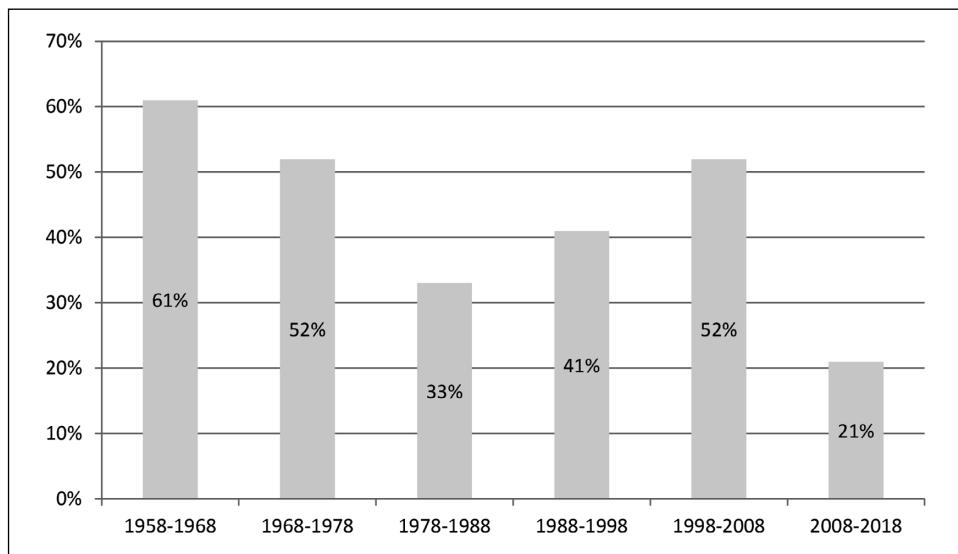
22 Kljub prošnji OŠ P. Voranca iz leta 2000 se uradno priznava le predmet Latinščina I–III, ne tudi Latinščina I–IV.

23 Npr. junija 2018 ga je zaključilo v javni šoli deset učencev (OŠ P. Voranca 5, OŠ Zalog 5) in v zasebni enajst.

24 Druga najmočnejša »latinska« šola je bila dolga leta OŠ Mirana Jarca, Ljubljana (gl. *Pregled* 2016, str. 151–152); po letu 2015 je primat prevzela zasebna OŠ A. Šuštarja.

25 Zadnji razred osnovne šole je bil do leta 2005 osmi, nato deveti.

26 Za primerjavo: osebno sem na OŠ P. Voranca v letih 1988–2014 pripeljala skozi prvo leto učenja 1230 enajstletnikov, od tega 691 učencev tudi skozi celoten program, in sicer 685 skozi štiriletnega in šest skozi triletnega (gl. dalje op. 57).

Graf 3. OŠ Prežihovega Voranca 1958–2018: v odstotkih izražen delež učencev z zaključenim štiriletnim latinskim programom glede na vse učence zadnjega razreda, vključno z »nelatinci« (gl. op. 25), skozi šest desetletij. Kolaps štiriletnega programa bi bilo mogoče z upoštevanjem izsledkov večdesetletne domače prakse vsaj omiliti, če že ne preprečiti. Devetletka je z enim zamahom podrla vse, kar je bilo z velikim trudom zgrajenega po letu 1975 (gl. Pregled 2016, str. 130–135).

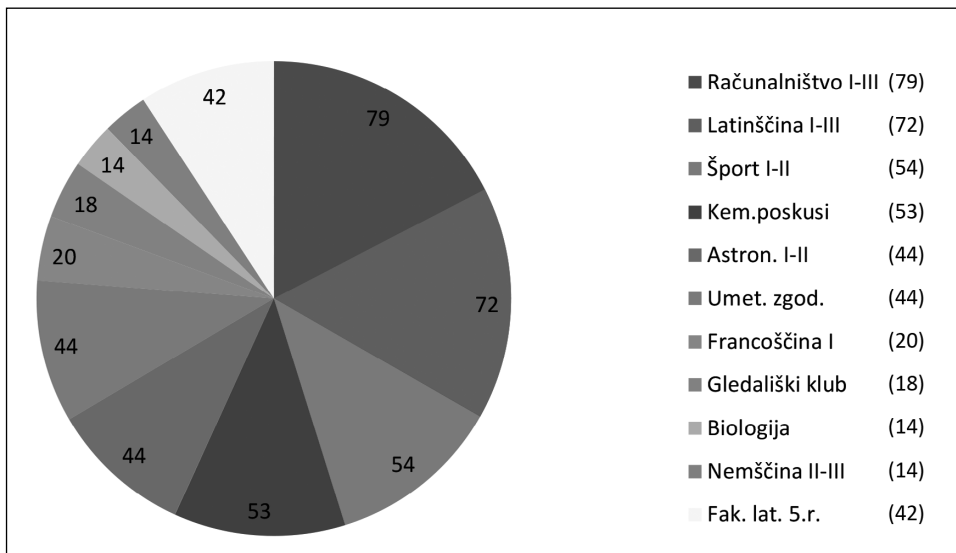
V skladu z zakonodajo devetletke (1996) je šlo uradno skrajšanje latinskega programa z roko v roki še z drugimi, za klasični jezik neustreznimi ukrepi: odpravi latinskih območnih centrov²⁷ in ukinitvi latinskih vzporednic,²⁸ kar je ne nazadnje botrovalo izjemnemu poslabšanju urnika,²⁹ so sledili izpustitev latinščine iz dveh naborov tujih jezikov, obveznega drugega tretje triade (2008) in izbirnega druge triade (2012), ter, da bi bila mera polna, povsem nepotrebni lapsusi posameznih šol, OŠ Prežihovega Voranca je na primer uvedla izločilno konkurenco med latinščino in nemščino³⁰ ter v šestem razredu prepолоvila urni fond latinske interesne dejavnosti, bistvene za ohranitev štiriletnega programa

27 Ti so ugasnili najpozneje do leta 1999, v Mariboru neprimerno prej kot v Ljubljani (gl. Pregled 2016, str. 162–167); za Iniciativni odbor za vzpostavitev osnovnošolskih regijskih centrov za pouk latinščine, ustanovljen leta 2009, gl. Pregled 2017, str. 186–187.

28 Poslednje so zapustile osnovno šolo leta 2002. OŠ P. Voranca jih je v letih 1958–1974 in 1987–1998 oblikovala 50, večinoma zunanje, preostale šole pa precej manj in notranje; za tradicionalne latinske paralelke gl. Pregled 2016, str. 110–134, za »nove« gl. ibid., str. 141–159.

29 Za urnik gl. Pregled 2017, str. 168–170.

30 Na OŠ P. Voranca se oba poučujeta kot obvezna izbirna jezika (gl. op. 21), zaradi česar se izključujeta (gl. ibid., op. 742–747, 751; gl. tudi dalje op. 59).

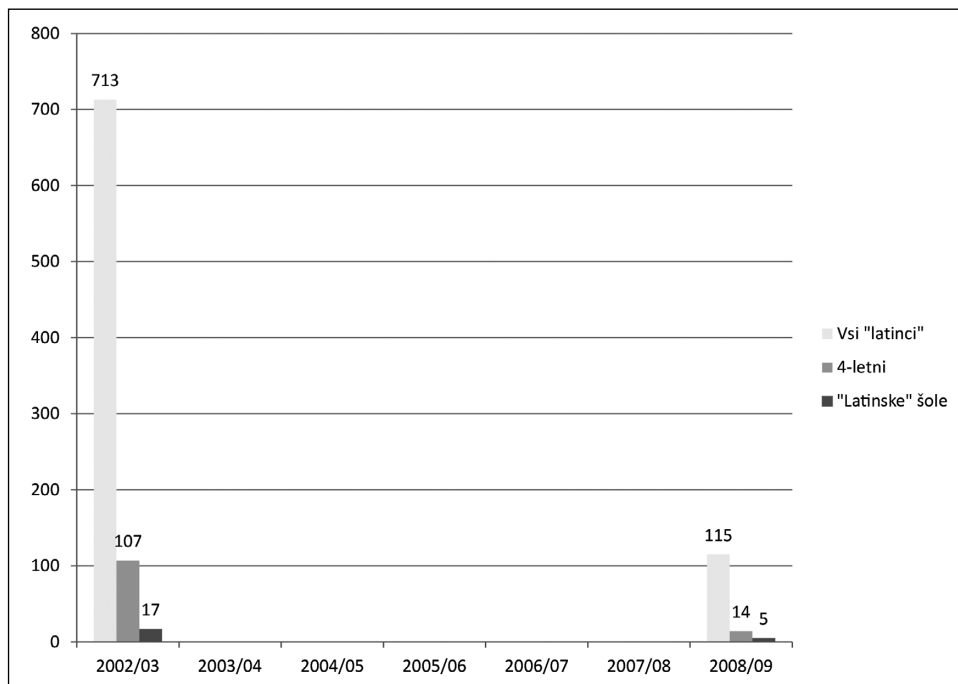
Graf 4. OŠ Prežihovega Voranca v šol. letu 2007/2008: število učencev, vpisanih k posameznim izbirnim predmetom 3. triade devetletke in k fakultativni latinščini v 5. razredu osemletke (gl. Pregled 2017, str. 178–179); to je bilo zadnje šolsko leto pred dokončnim prehodom v devetletni program.

(2009).³¹ Tako je ta zdrsnil v sedanje žalostno stanje (za primerjavo: v Sloveniji ga je še leta 2003 zaključilo 107 učencev, po letu 2008 pa se je letno povprečje dobesedno zdesetkalo), ob katerem bi nepoznavalec utegnil pomisliti na samoukinitve zaradi pomanjkanja interesa, kar bi bilo daleč od resnice.

V potrditev nekaj števil z OŠ Prežihovega Voranca v tem tisočletju: k latinščini se je v petem razredu osemletke vsako leto vpisalo od 80 do 90 odstotkov učencev – in prav to prvo leto učenja je devetletka leta 2008 uradno ukinila – in tudi v višjih treh razredih je bila latinščina med »najpopularnejšimi« izbirnimi predmeti. V šolskem letu 2007/08 na primer, ki je bilo zadnje pred dokončno uvedbo devetletke, je po številu učencev zasedla drugo mesto (izbirni predmet Latinščina I–III je vpisalo 72 učencev), le malo za računalništvom (79 učencev) in daleč pred vsemi drugimi predmeti, če pa bi prišteli tudi petošolce (k fakultativni latinščini, ki se je to leto izvajala zadnjič, se jih je vpisalo 42), je bila še »tik pred dvanajsto« med neobveznimi predmeti na odličnem prvem mestu (gl. Graf 4)! Že v naslednjem šolskem letu 2008/2009, prvem popolne devetletke, je sledilo tako na šolski³² kot vseslovenski ravni strmoglavljenje latinskega programa (gl. Graf 5). Minister Gregor pa nič, če uporabim besede našega literata.

³¹ Gl. *ibid.*, op. 619.

³² Na OŠ P. Voranca v precejšnji meri zaradi internu uvedene izločilne konkurence med latinščino in nemščino (gl. op. 30), ki je prišla v času gospodarske recesije še prav posebej do izraza.

Graf 5. Šol. leto 2002/2003 in šol. leto 2008/2009, javna šola: število vseh slovenskih učencev latinščine (gl. op. 16), učencev z zaključenim štiriletnim programom (gl. op. 14 in 20) in "latinskih" šol v zadnjem letu popolne osemletke (2002/2003) in prvem popolne devetletke (2008/2009). Pri tem ne gre prezreti hitrosti, s kakršno so se visoke številke 713, 107, 17 spremenile v nizke 115, 14, 5: vmes je preteklo le pet let postopnega uvajanja devetletke.

Trenutni projekt Jeziki štejejo³³ vliva nekaj upanja, predvsem optimizem za širitev zgodnjega humanističnega programa, a vprašanje štiriletnega pouka latinščine ostaja odprto. Ocenjujem, morda napačno, da so v zadnjih nekaj letih boju za njegovo uradno priznanje in revitalizacijo, skratka za plavanje proti toku, začele zaradi večdesetletne neodzivnosti šolskih oblasti pojemati moči in se je razvoj dogodkov obrnil v bolj konformistično smer, sprijaznjenje z dejanskim stanjem, torej z uravnalovko, pogojeno s triadnim sistemom, ki pa za dragocene, redke programe največkrat ni pravi humus.

33 Gl. op. 5.

Šestdeseto šolsko leto 2017/2018 ali zadnje leto prvega desetletja popolne devetletke

Eden od namenov tega prispevka je s šolskim letom 2017/2018 kronološko nadgraditi v članku *Pregled* opisanih devetinpetdeset let osnovnošolskega pouka latinščine (1958–2017) ter tako zaokrožiti njegovih prvih šest desetletij (1958–2018). Ob tem ne moremo mimo primerjave med zadnjima dvema: šestim desetletjem oziroma prvim popolne devetletke (2008–2018) in predhodnim petim (1998–2008), katerega prvo polovico je še skoraj v celoti zaznamovala osemletka, drugo pa delno, v sobivanju z devetletko (gl. Graf 6).³⁴ V šolskem letu 2017/2018 se je latinščina poučevala na šestih šolah, petih javnih (štirih v Ljubljani in eni zunaj nje) ter zasebni, učilo pa se jo je po dosegljivih podatkih³⁵ skupno 209 učencev, od tega v javni šoli sto (četrti leto deset) in v zasebni 109³⁶ učencev (četrti leto enajst); poučevalo je pet profesorjev oziroma absolventov latinščine ali klasične filologije, štirje v javni in eden v zasebni šoli. To šolsko leto je zaznamoval začetek projekta Jeziki štejejo,³⁷ v katerega so se z latinščino vključile vse navedene šole, razen OŠ Zalog in OŠ Franceta Bevka.

V javni šoli je bilo stanje naslednje: od šestega do devetega razreda se je latinščino učilo 43 učencev kot obvezni izbirni predmet in 57 kot interesno dejavnost,³⁸ štiriletni³⁹ program jih je zaključilo deset (po pet na OŠ Prežihovega Voranca in OŠ Zalog). In še pregled po šolah: izbirni predmet so izvajale tri, OŠ Prežihovega Voranca (24 učencev, tri starostno homogene skupine – drugo, tretje in četrti leto učenja: Latinščina I 6, II 13, III 5; učiteljica Tea Kranjc),⁴⁰ OŠ Ivana Groharja, Škofja Loka (deset učencev, starostno heterogena skupina – prvo leto učenja: Latinščina I; učitelj Gašper Kvartič)⁴¹ in OŠ Milana Šuštaršiča (devet učencev, starostno heterogena skupina – prvo oziroma drugo leto učenja: Latinščina I; učitelj Gašper Kvartič).⁴² Latinsko interesno dejavnost⁴³ so izvajale prav tako tri: OŠ Prežihovega Voranca (19 učencev, starostno homogena skupina 6.

34 1998–2003: zadnje petletno obdobje popolne osemletke; 2003–2008: petletno obdobje sobivanja osemletke in devetletke; 2008–2013: prvo petletno obdobje popolne devetletke; 2013–2018: drugo petletno obdobje popolne devetletke.

35 Za pridobivanje podatkov gl. *Pregled* 2016, str. 107–108.

36 Zaradi primerljivosti zasebnega in javnega programa (urni fond, učni načrti, učbeniki) sem v 3. triadi štela za učence latinščine le tiste, ki so po zaključku predmeta Klasična kultura iz 6. razreda (gl. dalje op. 48–49) izbrali predmet Klasična kultura z latinščino.

37 Gl. op. 5.

38 Za nesistematizirano interesno dejavnost in obvezni izbirni predmet gl. op. 18, 21.

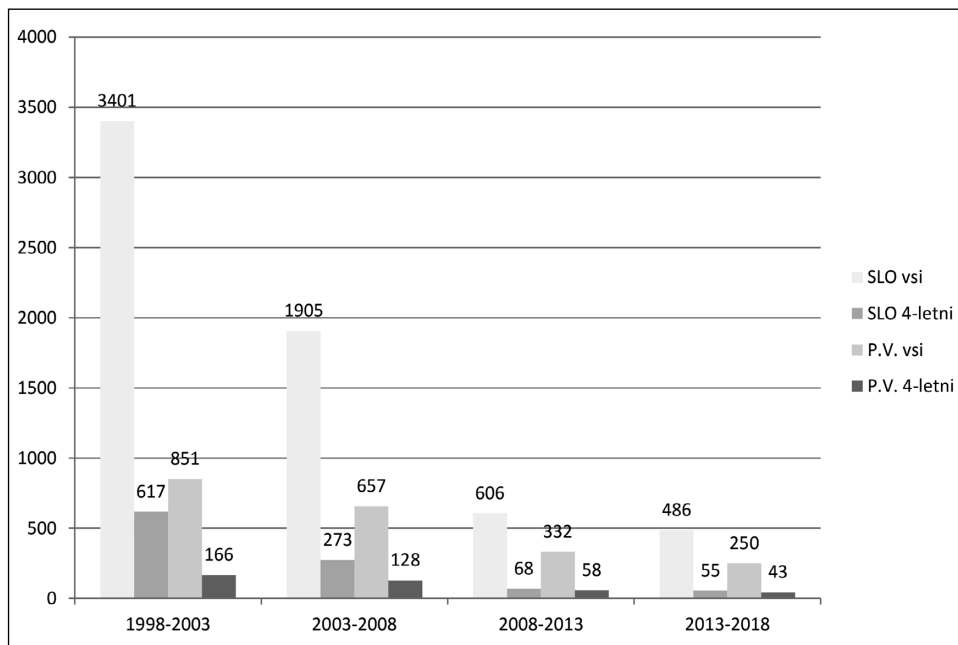
39 Gl. op. 20.

40 Prvo leto so se učenci učili latinščino v 6. razredu kot interesno dejavnost (ena ura tedensko).

41 7.–9. razred, dva učenca od desetih sta bila zunanja; šola je latinščino uvedla leta 2017 zaradi vključitve v projekt (gl. *Pregled*, op. 993).

42 7.–9. razred; prvo leto so imeli učenci možnost učenja latinščine v obliki interesne dejavnosti; šola je leta 2016 uvedla latinščino že četrtič, od tega jo je trikrat opustila po zelo kratkem času (gl. *ibid.*, op. 534, 991).

43 OŠ P. Voranca ena ura tedensko (gl. *ibid.*, op. 619), preostale šole dve uri.

Graf 6. Peto in šesto desetletje (1998–2018), javna šola: razmerje med številom vseh učencev latinščine (gl. op. 16) in učencev z zaključenim štiriletnim programom (gl. op. 14 in 20) v Sloveniji in na OŠ Prežihovega Voranca v štirih petletnih obdobjih (gl. op. 34). Ob uvedbi devetletke smo lahko latinisti, kljub pravočasnemu angažiranju za njegovo ohranitev (gl. op. 12), zadostnemu javnemu interesu, usposobljenih kadrih in posodobljeni metodiki, le nemočno gledali nezadržno krčenje programa; leta 2011 se je v njegovo reševanje vključila zasebna šola (gl. op. 48–49 in Pregled 2017, str. 190–191).

razreda – prvo leto učenja; učiteljica Tea Kranjc), OŠ Zalog (33 učencev, štiri starostno homogene skupine – prvo, drugo, tretje in četrto leto učenja: 6. razred 15, 7. razred 10, 8. razred 3, 9. razred 5; učiteljica Ana Ratajc)⁴⁴ in OŠ Franceta Bevka (pet učencev, starostno heterogena skupina – prvo in tretje leto učenja; učiteljica Jelka Perne).⁴⁵

Na zasebni OŠ Alojzija Šuštarja⁴⁶ se je latinščino učilo 109⁴⁷ učencev, od tega enajst četrto leto, in sicer 52 v šestem razredu pri obveznem predmetu Klasična

44 Skupini 8. in 9. razreda sta bili na 14 dni združeni, a sta delali vsaka po svojem programu. Štiriletni program je v razmerah devetletke poleg OŠ P. Voranca uspelo vzpostaviti za zdaj le OŠ Zalog (gl. op. 20; gl. tudi *Pregled*, op. 953, 957).

45 6.–7. razred. OŠ F. Bevka je bila med »latinskimi« šolami v prvem desetletju devetletke poleg OŠ P. Voranca edina stalnica; pouk latinščine izvaja od leta 2009 (gl. *ibid.*, op. 851, 937).

46 Gl. op. 24, 36 in dalje 48–49, 89; gl. tudi *Pregled 2017*, str. 190–191.

47 Oziroma 205, če bi prišteli tudi tiste, ki so v 3. triadi izbrali enourni predmet Klasična kultura (gl. op. 36 in dalje op. 48–49).

kultura⁴⁸ (dva homogena oddelka) in 57 v tretji triadi pri izbirnem predmetu Klasična kultura z latinščino⁴⁹ (tri starostno homogene skupine – drugo, tretje in četrto leto učenja: 7. razred 25, 8. razred 21, 9. razred 11). Nekaj latinskih osnov so usvojili tudi vsi preostali učenci tretje triade pri predmetu Klasična kultura (96 učencev, tri starostno homogene skupine: 7. razred 27, 8. razred 26, 9. razred 43). Vse skupine je poučevala Doroteja Novak.⁵⁰

***Kairós* ali eksperimentiranje z začetno starostjo?**

Pri desetih letih začnejo otroci »analizirati in razumevati slovnico jezika ter razliko med branjem in pisanjem, glasom in besedo, stavki in izraženimi idejami... Začnejo se učiti po pravilih, možgani rastejo in se razvijajo, vsak nevron govori s tristo drugimi... Takrat je dobro, da se učijo drugega jezika, ki je konsistenten, kot je na primer latinščina, ki se je zelo dobro učiti kot prvi tuji jezik. Učenje latinščine pri desetih⁵¹ letih te nauči védenja o jezikih na podlagi materinščine. Če se naučimo logike, se je potem tretji jezik lahko naučiti... Učenje jezika z definiranimi pravili našim mladoletnikom razvija inteligenco in dobre navade učenja«,⁵² to in še veliko več je o pomenu pravočasnega učenja latinščine v nedavnem intervjuju za časopis *Delo* povedala prominentna znanstvenica, astrofizikarka prof. dr. Marija Strojnik Scholl, ki je tudi sama končala štiriletni program fakultativne latinščine na OŠ Prežihovega Voranca in nadaljevala v klasičnem oddelku II. gimnazije v Šubičevi ulici.

Zaradi eksperimentiranja z začetno starostjo, ki ga je v javno šolo vnesla devetletka, se pri predmetu Latinščina letos izmika pravi trenutek za začetek učenja že dvanajsti generaciji zapored, kar negativno vpliva na celotno horizontalo in tudi vertikalno. Šestemu razredu, kjer je povprečna starost učencev enajst oziroma v primeru predčasnega začetka šolanja deset let, v osemletki petemu in delu višje, predmetne stopnje, je devetletka določila težišče na nižji, razredni stopnji (za to starost so se standardi podobno znižali že ob prestrukturiranju nižjegimnazijske v predmetno stopnjo osemletke leta 1958). S spremembo statusa predmeta iz štiriletnega fakultativnega v triletnega izbirnega se je že tako pre-

48 Predmet Klasična kultura (obvezni predmet, 6.–9. razred, ena ura tedensko) vsebuje tudi nekaj osnov latinskega jezika in je v 6. razredu vsebinsko podoben interesni dejavnosti 6. razreda v javni šoli (gl. tudi dalje op. 89).

49 Ob vstopu v 3. triado učenci izbirajo med predmetoma Klasična kultura (gl. op. 48) in Klasična kultura z latinščino (dve uri tedensko).

50 Nadomeščanje Tine Weilguny, prof.

51 Gl. op. 2.

52 *Delo* (rubrika Znanost) 27. 6. 2019 (Andreja Žibret Ifko, Klasična izobrazba z latinščino je postala sirota Jerica).

majhen urni fond še dodatno skrčil, in sicer z 274 na 204 ure,⁵³ uradni začetek učenja pa prestavil z najprimernejših enajst na prepoznih dvanajst let.

Nasprotno se je v šolskem letu 2018/2019 začetna starost ponekod spustila na prezgodnjih devet let, kar je precej nerodno, verjetno zaradi pritiska triadnega sistema in prisilnega enačenja z modernimi tujimi jeziki predlagala že *Bela knjiga 2011*: »Posamezna šola ima možnost, da ima oddelek, ki ponuja učenkam in učencem od 4. do 6. razreda med neobveznimi izbirnimi predmeti samo pouk latinščine, od 7. razreda dalje pa je latinščina v tem oddelku obvezni izbirni predmet. Učenec, ki izbere latinščino v 2. triletju, mora nadaljevati z učenjem latinščine tudi v 3. triletju.«⁵⁴ Od kod takšna formulacija, ki sicer izkazuje veliko naklonjenost osnovnošolskemu pouku latinščine, ne pa tudi njegovega poglobljenega poznavanja, ni jasno. Poudariti je treba, da se v svojih uradnih dopisih ne OŠ Prežihovega Voranca ne Iniciativni odbor za vzpostavitev osnovnošolskih regijskih centrov za pouk latinščine nista nikoli zavzemala ne za latinske vzporednice v celotni drugi triadi, ampak le od vključno šestega razreda devetletke dalje, ne za obvezno nadaljevanje učenja v tretji triadi.⁵⁵

Nasprotniki humanističnega izobraževanja so že večkrat pred tem skušali začetek učenja prestaviti z enajst na najmanj dvanajst let, zadnjič pred štirimi desetletji, a so na srečo vedno prevladali strokovni argumenti in se to ni zgodilo – vse do uvedbe devetletke, ko nas je šolska oblast postavila pred *fait accompli*.⁵⁶ Skrajšava, ki je naredila pouku latinščine ogromno škode, je bila pedagoško nedomišljen eksperiment; ne le da ni izhajala iz evalvacije večdesetletne prakse, ampak je bila z njo celo v direktnem nasprotju.⁵⁷ Poleg tega je bila povsem nepotreben ukrep najmanj iz dveh razlogov: prvič, naši enajstletniki niso nič manj vedoželjni od predhodnikov, nasprotno, vpis k latinščini je v letih pred ukinitvijo celo naraščal, in drugič, metodološko se je pouk latinščine tudi za to občutljivo starostno stopnjo (enajst let), ko se postavljajo temelji za vse nadaljnje učenje, tako ažurno posodabljal, da je bil za zgled marsikateremu predmetu.⁵⁸

Letošnja uvedba »latinščine« v četrti in peti razred devetletke, nekdanji tretji in četrti osemletke, je v smislu širitve humanističnega programa dobrodošla no-

53 Do leta 1978 je OŠ P. Voranca mimo zakona vztrajala pri treh tedenskih urah, po letu 1975 le še v višjih razredih; od leta 1988 smo manjkajočo tretjo uro nadomeščali z interesnimi dejavnostmi *Per vias antiquas* (gl. *Pregled*, op. 93, 194, in *Pregled 2017*, str. 144–145).

54 Gl. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS 2011*, str. 136, dostopno: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (pridobljeno: 25. 5. 2019).

55 Gl. op. 12 in arhiv SŠM; za Iniciativni odbor in *Belo knjigo 2011* gl. *Pregled 2017*, str. 186–187 in 189.

56 Gl. *Pregled 2016*, str. 140–141 (Tretje desetletje) in *Pregled 2017*, str. 158–160 (Začetek učenja pri dvanajstih letih?).

57 Prva generacija »pravih devetletkarjev« OŠ P. Voranca, vpisana v 1. razred leta 2003 in v 6. razred leta 2008, se edina v vsej zgodovini te šole ni mogla učiti latinščine štiri leta, ampak le tri; triletni program je leta 2012 zaključilo le šest učencev (gl. *ibid.*, op. 501–502, 617–621).

58 Gl. op. 4.

vost, ki pa nikakor ne more postati obvezen uvod v štiriletni latinski program z začetkom v šestem razredu. Žal se v javni šoli uporablja, najverjetneje tudi tokrat po analogiji z živimi tujimi jeziki,⁵⁹ za predmet pri tej starostni stopnji vsebinsko zavajajoče ime Latinščina (zasebna se je odločila za Krožek Jeziki štejejo), saj gre na začetku druge triade pri klasičnem jeziku, drugače kot pri modernih, predvsem za usvajanje kulturno-civilizacijskih vsebin.⁶⁰ Z neustreznim poimenovanjem se učencem posreduje nekorektna informacija o naravi in poteku pouka latinščine, kar ima lahko za njen poznejši štiriletni program namesto motivacijskih celo negativne posledice.⁶¹ V domačih logih za omenjeno novost nimamo ustreznih izkušenj, čeprav so posamezne šole že v preteklosti v latinske tečaje občasno, praviloma ob premajhnem vpisu v višjih razredih⁶² pritegnile tudi učence razredne stopnje, a nikoli mlajših od deset let in vedno le v starostno heterogene skupine. Izmed tako oblikovanih skupin ni do sedaj še nobeni uspelo zaključiti štiriletnega programa, večina je končala začetni in občasno prvi nadaljevalni tečaj.⁶³

Za to zgodnjo starostno stopnjo sem v šolskem letu 2006/2007 tudi sama izdelala osnutek programa, namenjen učencem OŠ Prežihovega Voranca, in ga pod pritiskom triadnega sistema, v nasprotju z osebnim prepričanjem, naslovila Zgodnje učenje latinščine: pouk latinščine v drugi triadi (4.–6. razred).⁶⁴ Vsebinsko ustrezneje sem ga za četrty razred podnaslovila Evropa v mitu, za petega *Veni, vidi, vici* in za šestega Latinščina.⁶⁵ Osnutek sem pripravila tridelno, s posebnim, dvojnimi namenom: prvič, da bi se preprečil odvzem sedemdesetih sistematičnih ur latinščine, ki je grozil šestemu razredu za leto 2008 (in se tudi realiziral), ter drugič, da bi se v tedaj nastajajoči nabor druge triade uvrstila tudi nova »antična« splošnoizobraževalna izbirna predmeta (kar pa se leta 2012 žal ni zgodilo).⁶⁶

59 Devetletka latinščino vse prepogosto enači z živimi tujimi jeziki, čeprav so med njimi bistvene razlike tako v načinu učenja kot vsebini in kakovosti pridobljenega znanja (med cilji latinščine na primer ni neposredne govorne komunikacije, njen najvišji cilj je razumevanje izvornih besedil), ter jo sili z njimi v izločilno konkurenco, namesto da bi zainteresirane učence spodbujala, naj se učijo obojega.

60 Na začetku 2. triade so glede na starost otrok lahko jezikovne vsebine zastopane le okoli pet odstotkov.

61 Nepoznavanje predmeta in napačna pričakovanja so najpogostejši vzrok za slabo pretehtan vpis k latinščini v 6. razredu in posledično visok osip; gl. *Pregled* 2016, str. 149–151 (Vpisni kriteriji), in *Pregled* 2017, str. 171 (Osip).

62 Za OŠ Vič in OŠ V. Vodnika gl. *Pregled* 2016, str. 155; za preostale šole in reševanje kriznih situacij z vključevanjem razredne stopnje gl. *Pregled*, *passim* (gl. tudi op. 646).

63 Heterogena struktura zahteva od učitelja ne le veliko napora za nivojski pouk in ohranjanje motivacije, ampak tudi *ad hoc* zniževanje standardov, kar je dolgoročno dvorezen meč.

64 Hrani arhiv SŠM; gl. tudi *Pregled* 2017, str. 157–158 in op. 513.

65 Skupaj 140 ur: 4. in 5. razred po 35 ur, 6. razred 70 ur.

66 Gl. *ibid.*, str. 160–162 (Nedorečen status).

»Antični« splošnoizobraževalni predmeti ali širitev humanističnega programa

Ob posvečanju žgoči problematiki štiriletnega latinskega programa ne smemo pozabiti na drugačne, za zgodnji humanistični program po svoje prav tako pomembne predmete s pretežnim poudarkom na antičnih kulturno-civilizacijskih vsebinah, z nekaj oziroma zelo malo latinščine. Ti so se v praksi že dodobra uveljavili, a so v javni šoli – drugače kot v zasebni, ki od leta 2011 izvaja predmet Klasična kultura – še vedno brez uradno potrjenih učnih načrtov in največkrat celo brez ustreznih imen. Od predmeta Latinščina so se začeli vsebinsko, ne pa tudi formalno postopoma ločevati že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in mednje spada tudi s šolskim letom 2018/2019 na začetek druge triade uvedeni predmet.

Če upoštevamo široko izbirnost devetletke,⁶⁷ je izjemna škoda, ki jo je treba čim prej popraviti, da se poleg Latinščina I–III v nabor druge in tretje triade niso uvrstili tudi izbirni predmeti, kot so na primer Evropa v mitu, Rimska civilizacija, Klasična kultura, Epigrafika, Stara grščina in po zgledu šolskih novinarskih, turističnih, zgodovinskih, dramskih, likovnih, glasbenih in drugih krožkov tudi sklop *Per vias antiquas*.⁶⁸ Nekatere bi lahko v skladu s prakso devetletke izvajali celo v strnjeni obliki, kot tabore ali ekskurzije.⁶⁹ Dodatne izbirne predmete, ki bi obogatili zgodnji humanistični program in marsikateremu latinistu namesto prekarnosti omogočili redno zaposlitev, je OŠ Prežihovega Voranca vključila že v svoj prvi predlog programa Osnovna šola s poudarkom napoučevanju latinščine iz šolskega leta 1999/2000 in nato tudi v njegove dopolnitve v letih 2007–2014.⁷⁰ Še več, »antične« splošnoizobraževalne predmete, sicer formalno nepriznane, smo na tej šoli z velikim uspehom vse od leta 1988 že tudi dejansko izvajali.⁷¹

67 Med pripravami na devetletko marsikaj še ni bilo docela razjasnjeno in snovalci programov, tudi zgodnjega humanističnega, smo bili glede marsičesa pomanjkljivo informirani.

68 Možni izbirni predmeti: Dramski klub *Per vias antiquas*, Novinarski krožek *Per vias antiquas*, Zgodovinski krožek *Per vias antiquas*, Turistični krožek *Per vias antiquas* in drugi.

69 Za statusni razkorak med sistematiziranimi izbirnimi predmeti in nesistematiziranimi interesnimi dejavnostmi *Per vias antiquas* na OŠ P. Voranca kljub njihovi vsebinsko in izvedbeno povsem primerljivi zasnovi gl. *ibid.*, str. 173–174.

70 Za prvotni predlog programa iz leta 2000 gl. *ibid.*, str. 147–148, in *Keria* IV/1 (2002), str. 83–89; posodobljena predloga iz leta 2011 in 2014 hrani arhiv SŠM.

71 V ilustracijo: na OŠ P. Voranca sem v letih 1988–2014 kot mentorica avtorsko zasnovala večletna projekta Epigrafika in Iulia Emona ter 23 tri- do osemdnevnih raziskovalnih taborov *Lingua Latina laeta* s tridelno strukturo; izdali smo 12 letnikov glasila *Rustica Latina*, izdelali 12 raziskovalnih nalog, pripravili vrsto dramsko-recitacijskih nastopov in razstav, organizirali ekskurzije idr., vse pod skupnim imenom *Per vias antiquas* (gl. *Pregled* 2016, str. 159–162, in *Pregled* 2017, str. 144–145, 173–174, 191–192; gradivo hrani arhiv SŠM). Posamezne sekcije so delovale tudi po letu 2014 in se nadgrajujejo v okviru projekta Jeziki štejejo (gl. poročila mentoric in arhiv OŠ P. Voranca).

Enainšestdeseto šolsko leto 2018/2019 ali prvo leto drugega desetletja popolne devetletke

Na tem mestu predstavljam le nekaj najosnovnejših podatkov, sicer je to šolsko leto podrobno opisano v moji tokrat po vrsti že dvaintrideseti neuradni letni statistiki,⁷² ki sem jo zaradi dvojnega jubileja, šestdesetletnice OŠ Prežihovega Voranca in pouka latinščine pod njeno streho,⁷³ v primerjavi s skupimi predhodnimi precej razširila ter februarja 2019 v e-obliki poslala vsem zainteresiranim, kot vsako leto pospremljeno s prošnjo za popravke in dopolnitve. Za naslednje šolsko leto upam, da se bo med mlajšo generacijo le našel kdo, ki bi ob triintrideseti predaji z veseljem sprejel mojo štafetno palico statistike, pomembne za informiranje kolegov in neformalno medšolsko povezovanje.⁷⁴

Šolsko leto 2018/2019 ni bilo v ničemer prelomno, devetletka se je med tem že ustalila in nič več ne prinaša velikih presenečenj (gl. Graf 7), utekel se je že tudi projekt Jeziki štejejo, v katerega okviru je treba posebej omeniti le letošnjo uvedbo »latinščine« na začetek druge triade (gl. »Antični« splošnoizobraževalni predmeti in širitev humanističnega programa). To leto se je v Sloveniji od šestega do devetega razreda učilo latinščino 199 učencev, 95 v javni in 104 v zasebni šoli,⁷⁵ štiriletni program jih je zaključilo 34, od tega trinajst v javni (deset učencev na OŠ Prežihovega Voranca in trije učenci na OŠ Zalog) in 21 v zasebni šoli. Javno šolo, ne pa tudi zasebne, sta tudi tokrat zaznamovali drobitev programa in prekarnost:⁷⁶ pouk je izvajalo sedem šol, od tega šest javnih (pet v Ljubljani in ena zunaj nje) ter zasebna; poučevalo je prav tako sedem profesorjev oziroma absolventov latinščine ali klasične filologije, od tega v javni šoli šest.⁷⁷ V zasebni šoli so bile vse ure latinščine sistematizirane, medtem ko je v javni le 38 odstotkov učen-

72 Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Pouk latinščine v osnovni šoli v šolskem letu 2018/2019: neuradna statistika* (tipkopis z dne 28. 2. 2019 hrani arhiv SŠM); statistika vsebuje tudi kratek historiat posameznih šol.

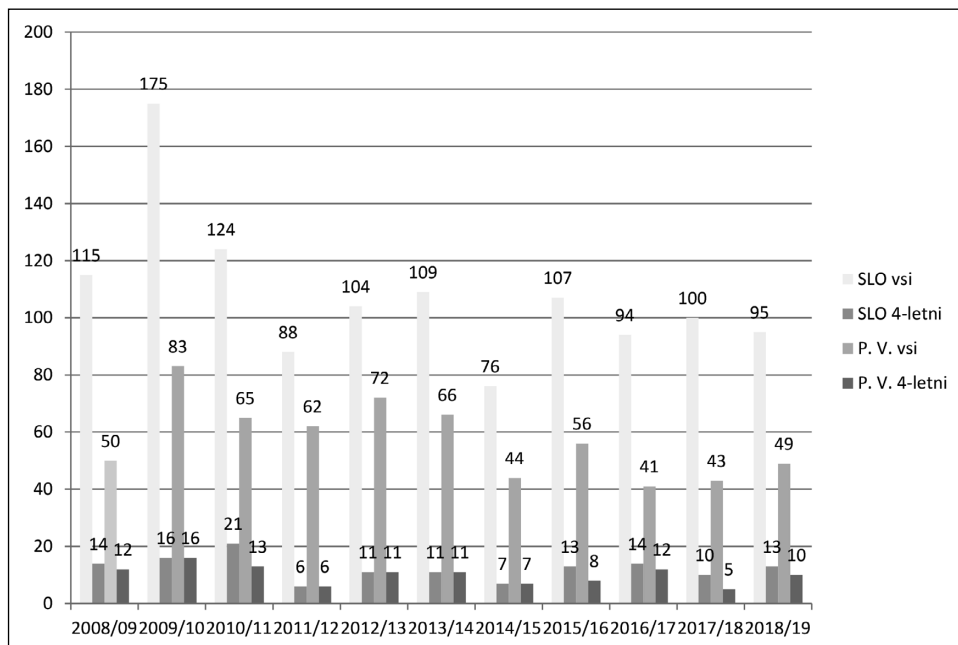
73 V šol. l. 2018/19 je osnovnošolski pouk latinščine praznoval svojo 61. obletnico; v šol. l. 1958/59 je v zgradbi na Prežihovi ulici 8 delovala 2. osnovna šola (za zgodovino OŠ P. Voranca gl. *Pregled* 2016, str. 113–115).

74 Gl. *Pregled* 2016, str. 107–108 (Pridobivanje podatkov). Od leta 2003, ko je bila ukinjena samostojna Študijska skupina za latinščino v osnovni šoli (gl. *Pregled* 2017, str. 179), oziroma od leta 2007, ko je zamrlo osnovnošolsko državno tekmovanje Certamen Latinum (gl. *ibid.*, str. 180–181), do začetka projekta Jeziki štejejo leta 2017 so bile neuradne letne statistike edini vse-slovenski povezovalni člen.

75 Brez 4. in 5. razreda v šol. l. 2018/19; če bi prišteli tudi prva dva razreda 2. triade, bi imela v šol. l. 2018/19 OŠ P. Voranca 63 učencev in OŠ A. Šuštarja 202, saj bi morali na tej šoli v tem primeru v 3. triadi prišteti tudi učence predmeta Klasična kultura (gl. op. 36, 48–49). Tako bi bilo to leto v Sloveniji 311 »latincev«, kar bi bila povsem nerealna, pretirana slika, ki bi izničila primerljivost s preteklimi obdobji.

76 Za pretekle kadrovske zagate gl. *Pregled* 2016, str. 167–168, in *Pregled* 2017, str. 166–167; za drobitev programa in sezname učiteljev gl. *ibid.*, op. 248, 398, 664, 815 idr.

77 Dve učiteljici le interesno dejavnost, trije le izbirni predmet in ena učiteljica kombinacijo obojega, število tedenskih ur latinščine je bilo v vseh primerih zelo majhno.

Graf 7. Prvih enajst let popolne devetletke (2008–2019), javna šola: število vseh učencev latinščine (gl. op. 16) in učencev z zaključenim štiriletnim programom (gl. op. 20) v Sloveniji in na OŠ Prežihovega Voranca. V devetletki se je letno povprečje ustalilo pri dobrih sto učencih latinščine, od katerih je bila več kot polovica na OŠ P. Voranca. Povečanje v šolskem letu 2009/2010 je bilo posledica uvedbe latinske interesne dejavnosti 6. razreda na tej šoli; v šolskem letu 2011/2012 je 9. razred zaključila prva generacija »devetletkarjev« (gl. op. 57).

cev vpisalo latinščino kot izbirni predmet (sistematizirane ure), kar 62 odstotkov pa kot interesno dejavnost (nesistematizirane ure). Tako je javna šola to leto, podobno kot prejšnja, iz fonda izbirnih predmetov latinščini tedensko namenila le po dvanajst ur,⁷⁸ kar bi v razmerah brez projekta, ki s svojimi finančnimi sredstvi omogoča določene kadrovske prilagoditve, zadoščalo komaj za polovično zaposlitev enega učitelja.

In še pregled po šolah, najprej javnih. Latinščino se je učilo 95 učencev od šestega do devetega razreda na šestih šolah,⁷⁹ od tega četrto leto skupno trinajst

⁷⁸ Ena šola (OŠ P. Voranca) šest ur in tri šole po dve uri; dve šoli sta izvajali le interesno dejavnost. Že v preteklosti se je pouk latinščine financiral iz različnih virov, ponekod so ga v določenih obdobjih plačevali celo starši (gl. *Pregled 2016*, str. 144 in op. 245, 257, 383).

⁷⁹ Gl. op. 75. Med »latinske« šole nisem vštela OŠ Draga Bajca, Vipava, ki se je po dostopnih podatkih s skupino jezikov vključila v projekt Jeziki štejejo, a v šol. l. 2018/19 izvedla le ok. 15 ur uvida v latinščino (pol ure latinščine tedensko, starostno heterogena skupina: sedem učencev 7.–8. razreda; poučevala je Polonca Zupančič, prof.).

na dveh šolah. Latinščina je bila obvezen izbirni predmet za 36 učencev tretje triade na štirih šolah: OŠ Prežihovega Voranca (27 učencev, tri starostno homogene skupine – drugo, tretje in četrto leto učenja: Latinščina I 11, II 6, III 10; učiteljica Tea Kranjc),⁸⁰ OŠ Ivana Groharja, Škofja Loka (trije učenci, starostno homogena skupina – drugo leto učenja: Latinščina II; učitelj Matej Prevc),⁸¹ OŠ Milana Šuštaršiča (dva učenca, starostno homogena skupina – drugo oziroma tretje leto učenja: Latinščina II; učitelj Gašper Kvartič)⁸² in OŠ Franceta Bevka (štirje učenci, starostno homogena skupina – prvo, drugo oziroma tretje leto učenja: Latinščina I; učiteljica Jelka Perne).⁸³ Kot interesno dejavnost se jo je od šestega do devetega razreda učilo 59 učencev prav tako na štirih šolah: OŠ Prežihovega Voranca (22 učencev, dve starostno homogeni skupini 6. razreda – prvo leto učenja; učiteljica Julija Hoda),⁸⁴ OŠ Zalog (24 učencev, štiri starostno homogene skupine – prvo, drugo, tretje in četrto leto učenja: 6. razred 8, 7. razred 10, 8. razred 3, 9. razred 3; učiteljica Ana Ratajc),⁸⁵ OŠ Franceta Bevka (šest učencev, starostno heterogena skupina – prvo in drugo leto učenja; učiteljica Jelka Perne)⁸⁶ in OŠ Trnovo (sedem učencev, starostno homogena skupina 6. razreda – prvo leto učenja; učiteljica Ana Ratajc).⁸⁷

Na zasebni OŠ Alojzija Šuštarja so se od šestega do devetega razreda učili latinščino 104 učenci,⁸⁸ od tega 21 četrto leto, poučevala je Tina Weilguny. Vseh 51 učencev šestega razreda (dva homogena oddelka) je nekaj latinskih osnov usvojilo pri obveznem predmetu Klasična kultura (ena ura tedensko), 53 učencev tretje triade pa se jo je učilo pri izbirnem predmetu Klasična kultura z latinščino (dve uri tedensko, tri starostno homogene skupine – drugo, tretje in četrto leto učenja: 7. razred 17, 8. razred 15, 9. razred 21). V tretji triadi so nekaj latinskih osnov spoznali pri predmetu Klasična kultura tudi vsi preostali učenci (skupno 95, tri starostno homogene skupine: 7. razred 34, 8. razred 36, 9. razred 25).

Vse šole, razen OŠ Zalog, OŠ Franceta Bevka in OŠ Trnovo, torej tri javne in zasebna so bile z latinščino tudi v šolskem letu 2018/2019 vključene v projekt Jeziki štejejo. V njegovem okviru sta dve uvedli »latinščino« tudi na začetek druge triade (interesna dejavnost, ena ura tedensko): OŠ Prežihovega Voranca (14 učen-

80 Gl. op. 40.

81 Vsi 8. razred, eden od treh učencev je bil zunanji (gl. tudi op. 41).

82 Oba 8. razred; prvo leto sta imela možnost učenja latinščine v obliki interesne dejavnosti (gl. tudi op. 42).

83 Vsi 8. (sic) razred; prvo oziroma drugo leto učenja latinščine je bilo mogoče v obliki interesne dejavnosti (gl. tudi op. 45).

84 OŠ P. Voranca je latinski interesni dejavnosti 6. razreda namenila le po eno uro tedensko na skupino, preostale šole po dve uri (gl. op. 18); za število učencev latinščine na OŠ P. Voranca gl. tudi op. 75.

85 Skupini 8. in 9. razreda sta imeli kombiniran urnik, a vsaka svoj program (gl. tudi op. 44).

86 5.–7. razred (gl. tudi op. 83).

87 Za OŠ Trnovo gl. tudi op. 20, 72 in *Pregled*, passim.

88 Oziroma 199, če bi šteli tudi tiste, ki so v 3. triadi izbrali predmet Klasična kultura (gl. op. 36, 48–49 in 75).

S poti na 20. latinski tabor OŠ Prežihovega Voranca (Goričko, 14.–17. septembra 2011): vodja prvih 23 taborov (1991–2013, skupno 117 dni, 714 mladih raziskovalcev, sedem lokacij) je bila avtorica članka (druga z leve), od leta 2014 jih vodi profesorica latinščine Tea Kranjc (prva z desne).

cev, starostno homogena skupina – 4. razred; učiteljica Julija Hoda) in OŠ Alojzija Šuštarja⁸⁹ pod imenom Krožek Jeziki štejejo (trije učenci, starostno heterogena skupina⁹⁰ – 4. in 5. razred; učiteljica Tina Weilguny).

Javna promocija ali *ignoti nulla cupido*

Naj na tem mestu ponovim besede iz prispevka Kaj pa latinščina za učence od 11. do 15. leta?, ki mu je letošnje pomlad v pismih bralcev Sobotne priloge časopisa *Delo* uspelo spodbuditi kratko polemiko⁹¹ in z njo usmeriti na to področje vsaj malo prepotrebne javne pozornosti: »Ob naposled le odprti debati o vsebinski prenovi javne osnovne šole ugotavljam, kako malo se v javnosti ve in še

89 OŠ A. Šuštarja nameni za spoznavanje klasične kulture nekaj ur letno tudi vsem oddelkom od 1. do 5. razreda, del v obliki praktičnih delavnic Antični dnevi.

90 Dva učenca 4. in ena učenka 5. razreda.

91 *Delo*, Sobotna priloga (rubrika Prejeli smo) 6. 4. 2019 (Aleksandra Pirkmajer Slokan, Kaj pa latinščina za učence od 11. do 15. leta?) in replike (rubrika PP 29) 13. 4. (dr. Marjeta Šašel Kos), 20. 4. (dr. Katarina Šmid) in 4. 5. (Aleksandra Pirkmajer Slokan).

manj razpravlja o pouku latinščine za učence v starosti od enajst do petnajst let (kar je bila v Sloveniji do leta 1958, in je marsikje v svetu še danes, vse pozornosti deležna nižja gimnazija), in to kljub bogati tradiciji humanističnega izobraževanja na Slovenskem, ki bi nas morala navdajati s ponosom (njeni začetki segajo v leto 1563). Marginalizacija problematike na glavo obrnjene »latinske« piramide (v Sloveniji je število učencev, ki usvojijo latinske osnove v za to najprimernejši starosti od enajst do petnajst let, v primerjavi s srednjo šolo in univerzo zanemarljivo majhno) bi nas morala skrbeti. Latinščina je ne nazadnje jezikovni medij temeljev naše skupne evropske kulturne dediščine in do njenega znanja ne vodi nobena bližnjica, do tja ne vozijo hitra dvigala... *Per aspera ad astra.*» Časopis *Delo* je do konca junija 2019 vključno s tem objavil osem s to tematiko povezanih prispevkov, kar kaže na njeno aktualnost.⁹²

Interno smo si osnovnošolski učitelji latinščine vsa leta po svojih najboljših močeh prizadevali, da bi z njeno naravo ter pomenom in potekom pouka seznanjali tako učence in starše kot šolska vodstva in kolege v zbornicah,⁹³ nekateri pa občasno tudi kolege latiniste, delujoče na drugih nivojih,⁹⁴ in najvišje vrhove, šolsko oblast.⁹⁵ Iz leta v leto pomembnejša je postajala tudi širša javna, medijska promocija te v naši družbi vse bolj terre incognite – tu pa kot da je zavladovala apatičnost. Morda se motim, a če odmislimo promocijske dejavnosti Slovenskega šolskega muzeja v letih 2015–2018, od velike časopisne polemike iz leta 1975⁹⁶ do letošnje pomladi javni molk z izjemo enkrat, morda dvakrat v časopisu *Delo*⁹⁷ in nekajkrat na radiu⁹⁸ skorajda ni bil prekinjen oziroma je bila tematika v medijih načeta le mimogrede, posredno, ob izidu učbenikov, šolskih jubilejih, podelitvi nagrad, javnih predstavitev *Per vias antiquas* in podobnih priložnostih.

Najširšemu in najbolj raznolikemu krogu občinstva je to področje približal Slovenski šolski muzej⁹⁹ z razstavo *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni*

92 Poleg navedenih v op. 91 tudi: *Delo*, Sobotna priloga (rubrika Prejeli smo) 26. 4. 2019 (dr. Eva DarianBaumsteiger, Evropa, večna lepotica) in replika (rubrika PP 29) 25. 5. (Aleksandra Pirkmajer Slokan); *Delo*, priloga Ona (rubrika Pisma bralcev) 14. 5. 2019 (dr. Bogdanka Pirc Marjanovič, Latinščina danes); *Delo* (rubrika Znanost) 27. 6. 2019 (Andreja Žibret Ifko, Klasična izobrazba z latinščino je postala sirota Jerica).

93 Za promocijo latinščine na OŠ P. Voranca v prehodnem obdobju in prvih letih devetletke gl. *Pregled*, op. 754.

94 Osebno sem o osnovnošolski problematiki pisala med drugim tudi v reviji *Keria* III/1 (2001), str. 69–83, *Keria* IV/1 (2002), str. 83–89, in *Keria* X/2 (2008), str. 165–180; gl. tudi članke doc. dr. Mateja Hriberška in doc. dr. Janje Žmavc.

95 Za dopise šolskemu ministrstvu gl. *Pregled* 2017, str. 147–148, 157–158, 187–189, 192–196; za podpisnike gl. *ibid.*, op. 871 (gradivo hrani arhiv SŠM).

96 Za časopisno polemiko leta 1975 gl. *Pregled* 2016, str. 132–133.

97 Za prispevek v časopisu *Delo* leta 2009 gl. *Pregled*, op. 833.

98 Zadnjič, kolikor mi je znano, na Radio Slovenija 3 (Ars) 1. 9. 2015 (za več gl. *Pregled*, *passim*).

99 Zanj direktor mag. Stane Okoliš; osnovnošolsko arhivsko zbirko ureja kustos Anton Arko, prof.

Del učencev izbirnega predmeta Latinščina I in II (drugo in tretje leto učenja latinščine) OŠ Prežihovega Voranca s svojo učiteljico, avtorico članka, v Slovenskem šolskem muzeju med pripravami na Učno uro v antični Emoni na Poletno muzejsko noč v soboto, 21. junija 2014.

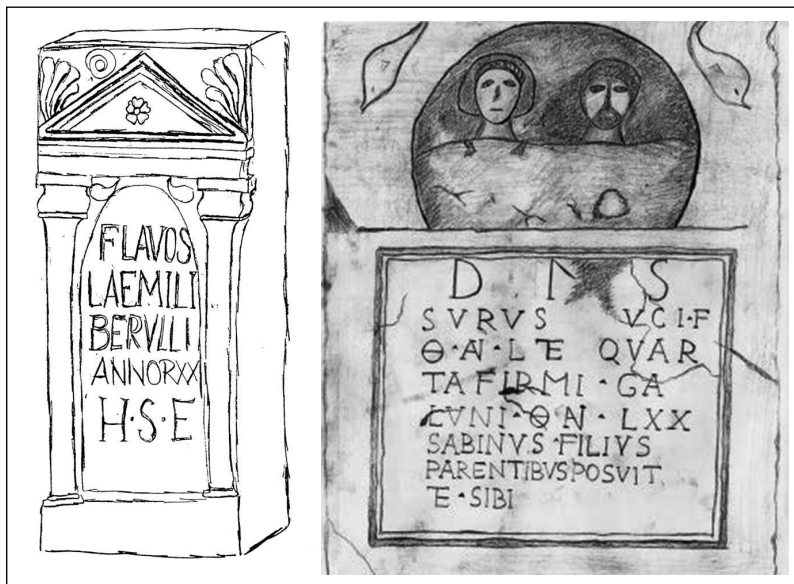
osnovni šoli 1958–2015,¹⁰⁰ ki je bila pospremljena z istoimenskim razstavnim katalogom¹⁰¹ in na ogled, čeprav prvotno načrtovana za krajši čas, od maja 2015 do junija 2018. Vsa tri leta so po njej potekala strokovna vodenja z možnostjo udeležbe na delavnicah, prilagojena za različne starostne stopnje, od najmlajših do najstarejših. Razstavo je muzej pospremil še z drugimi promocijskimi dejavnostmi na temo osnovnošolske latinščine: za javnost odprti uvodni slovesnosti (28. maja 2015) so v naslednjih dveh letih sledile še tematska številka revije *Šolska kronika*,¹⁰² javna okrogla miza (14. decembra 2016) in objava drugega dela članka *Pregled* v jubilejni petdeseti številki *Šolske kronike*.¹⁰³ Slovenski šolski muzej je v našem prostoru oral ledino: razstava *Lingua Latina*, tematska *Šolska kronika* in članek *Pregled* predstavljajo prvo in do sedaj v Sloveniji edino izključno osnovnošolski latinščini posvečeno razstavo, publikacijo oziroma zaokroženo raziskavo.

¹⁰⁰ Anton Arko in Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015*, SŠM, maj 2015–junij 2018.

¹⁰¹ Aleksandra Pirkmajer Slokan in Anton Arko, *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015* (razstavnii katalog), SŠM 2015, 34 str.

¹⁰² *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, letnik 25/XLIX, številka 1–2, SŠM 2016, 296 str., je razen prvih dveh člankov (literarnega uvoda) v celoti posvečena osnovnošolski latinščini.

¹⁰³ Gl. op. 1.

Iz pestrega nabora epigrafskih izdelkov OŠ Prežihovega Voranca: preris nagrobnikov sužnja Flavosa ter zakoncev Kvarite in Surusa.

Projekt Epigrafika je avtorica članka ob strokovni podpori dr. Marjete Šašel Kos zasnovala leta 1992 in ga vodila do leta 2014, ko je vodenje prevzela Tea Kranjc, prof.

Razstavno gradivo je muzej leta 2018, ob šestdesetem jubileju osnovnošolske latinščine, podaril OŠ Prežihovega Voranca, ki ga je februarja 2019 interno razstavila v svojih prostorih. Ob tem je treba vsekakor omeniti še drugo, v javnosti sicer manj opazno, a za stroko dragoceno dejanje Slovenskega šolskega muzeja, osnovanje osnovnošolskega latinskega arhiva, ki omogoča nadaljnje raziskovanje tega področja.¹⁰⁴

Zaključek ali *ceterum censeo*

Članek prinaša poleg statističnih podatkov tudi nekaj mojega osebnega mnenja, osnovanega na dolgoletnem spremljanju dogajanja s perspektive

¹⁰⁴ Arhiv, osnovan v šol. l. 2014/15 med pripravami na razstavo *Lingua Latina*, sprejema vsebinsko in oblikovno najrazličnejše gradivo, povezano z osnovnošolsko latinščino. Ustanovno zbirko sestavlja v največjem delu moj zasebni arhiv (avtorski izvodi učbenikov z vnesenimi popravki, mentorski izvodi raziskovalnih nalog, taborskih delovnih listov in šolskih publikacij, zbirke časopisnega, fotografskega in e-gradiva idr.); gradivo so prispevali tudi drugi učitelji in nekatere šole, največ OŠ P. Voranca.

učenke, učiteljice in matere učencev,¹⁰⁵ s katerim se kdo od kolegov latinistov morda mestoma tudi ne bo strinjal. Izmed vseh narodov z bogato tradicijo humanističnega izobraževanja smo Slovenci v svoji javni šoli, upam si trditi, z njo najradikalneje pretrgali, in sicer za starostno stopnjo od enajstega do petnajstega leta¹⁰⁶ v treh težkih korakih: ukinitvi nižje klasične gimnazije (1958) sta sledili prepoved oblikovanja tradicionalnih latinskih vzporednic (1975) in formalna odprava štiriletnega latinskega programa (2008). Proces, katerega zametki segajo v dvajseta leta prejšnjega stoletja, se je torej začel udejanjati z veliko šolsko reformo v drugi, novi Jugoslaviji in se dokončal z devetletko v samostojni Sloveniji.¹⁰⁷

Ob tem je treba omeniti še drug žgoč problem našega javnega šolstva: odsotnost evalvacije in ignoriranje izsledkov predhodnih projektov. Osnovnošolski pouk latinščine je bil do sedaj vključen v dva s strani ministrstva (so)financirana projekta, zaključne evalvacije prvega, ki je bil del priprav na devetletko (1991–1999),¹⁰⁸ učitelji nismo prejeli, drugi, evropsko sofinancirani Jeziki štejejo (2017–2022)¹⁰⁹ pa je v času nastajanja tega članka šele v svoji prvi polovici. Med tem v Sloveniji kontinuirano že vse od leta 1958, torej dobrih šestdeset let, poteka proces (boj za preživetje osnovnošolske latinščine), ki kot celota ni bil s strani šolskih oblasti nikoli deležen ne uradnega priznanja ne evalvacije, čeprav ga lahko neformalno štejemo za naš najobsežnejši, vseslovenski in edini izključno latinski projekt.¹¹⁰

In kako naprej? V javni devetletki vidim prihodnost zgodnjega humanističnega programa v dveh smereh. Prva, osrednja je vrnitev k centralizaciji štiriletnega latinskega programa z možnostjo nadaljnega učenja v klasični gimnaziji, torej revitalizacija osnovnošolske mreže območnih centrov z zunanjimi latinskimi vzporednicami¹¹¹ in izdelava enovitega, »transtriadnega« učnega načrta od vključno šestega do devetega razreda.¹¹² Druga je obogatitev druge in tretje triade (ta za zdaj vsebuje le izbirni predmet Latinščina I–III) z nizom manj zahtevnih »antičnih« splošnoizobraževalnih izbirnih predmetov z nekaj osnovami latinščine ali skorajda brez njih. Kar se števila učencev tiče, je druga zvrst nepri-

105 Latinščino sem se učila najprej štiri leta fakultativno v zunanji latinski vzporednici OŠ P. Voranca in nato v nadaljevalnem klasičnem oddelku II. gimnazije v Šubičevi ulici, enako sin in hči, le da sta nadaljevala na Gimnaziji Poljane; »latinske« pedagoške izkušnje sem si nabirala do leta 1987 z inštrukcijami in vodenjem različnih tečajev (za prvi učbenik za samouke gl. *Pregled*, op. 417), nato sem se zaposlila v šoli (gl. op. 26 in *Pregled*, op. 248, 314, 391, 398).

106 Gl. op. 2.

107 Za šolsko reformo leta 1924 gl. *Pregled* 2016, str. 109.

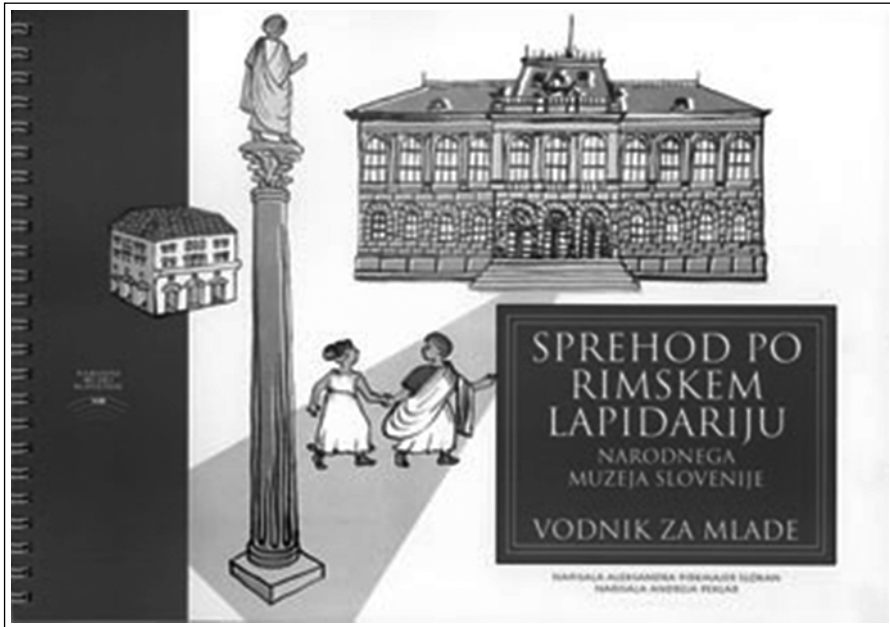
108 Gl. op. 3.

109 Gl. op. 5.

110 Zanj gl. članek *Pregled* (op. 1), tematsko številko *Šolske kronike* (op. 102) in drugo z osnovnošolsko latinščino povezano strokovno literaturo ter gradivo, shranjeno v arhivu SŠM (op. 104) in na posameznih »latinskih« šolah.

111 Oblikovanje notranjih latinskih vzporednic se dolgoročno ni nikjer izkazalo za smotno (gl. op. 28).

112 Gl. op. 4, 8, 19.

Med izdelki Projekta Epigrafika si prav posebno mesto zasluži pet nagajenih raziskovalnih nalog, izdelanih v letih 1995–2007, in tiskani vodnik za mlade Sprehod po rimskem lapidariju Narodnega muzeja Slovenije iz leta 2004.

merno obetavnejša, prva je bila od nekdanj izvedbeno zahtevnejša, glede števila pa skromnejša – *omne praeclarum rarum*, celo v letih, ko je bil spomin na nižjo klasično gimnazijo še kako živ, sta bili v Sloveniji v povprečju letno odprti le po dve zunanji latinski vzprednici.

In kako se lotiti naloge? Z dvojnim začetnim korakom: izdelati je treba evalvacijo zdaj že dodobra dokumentirane več kot šestdesetletne slovenske prakse ter načrtati jasno ločnico med osrednjim predmetom Latinščina (latinski jezik z dodatkom kulturno-civilizacijskih vsebin) in »antičnimi« splošnoizobraževalnimi predmeti (kulturno-civilizacijske vsebine z dodatkom jezikovnih). Predmet Latinščina je treba z vrnitvijo šestega razreda preoblikovati nazaj v štiriletnega, »antične« splošnoizobraževalne predmete pa poimenovati v skladju z vsebino in zanje potrditi ustrezne učne načrte.

Šolska oblast odgovornosti za izvedbo te naloge, predvsem njenega težavnejšega dela, reševanja štiriletnega latinskega programa, nikakor ne sme kot doslej prelagati na ramena posameznih šolnikov in zasebnega šolstva. Prevzeti jo mora nase ter na osnovi izsledkov dovolj bogate domače prakse ob podpori stroke izdelati nacionalni program, ne več iskati bližnjic z od daleč uvoženimi, v našem okolju nepreizkušeni in pogosto nedelujočimi modeli. Štiriletni osnovnošolski pouk latinščine je sicer redek program, a nikakršna eksotika, je dragocen

sestavni del temeljev naše kulturne dediščine, ki si zasluži vso potrebno skrb ne le zasebne, ampak tudi javne šole. Le kako bomo ohranjali kulturo, ki nam je bila zaupana, ter dosegli družbeni in gospodarski preboj, če ne s čim širšim znanjem, tudi humanističnim?

Errata corrige!

V prvem in drugem delu članka *Pregled* so potrebni naslednji vsebinski popravki oziroma dopolnila:¹¹³

Pregled 2016,

- str. 109, v. 3 od sp.: območnih centrov,
- str. 120, op. 93, v. 2: V tradicionalnih latinskih paralelkah,
- str. 142, op. 231, v. 1–2: Po uveljavitvi nove zakonodaje,
- str. 144, op. 248, k OŠ Mirana Jarca dodati: Tatjana Polajner 1982/83,
- str. 151, Šole z latinščino, v. 4: V šolskih letih 1988/89 do 1990/91,
- str. 156, op. 314, v. 3: (pozneje Gimnazija Šentvid),
- str. 159, op. 342, v. 2: dodatni pouk (izjemoma interesne dejavnosti),
- str. 163, op. 372, v. 1: od uvedbe devetletke dalje brez posega v 2. triado,
- str. 167, op. 398, v. 7 in 9: Darja Šterbenc, Aljoša Zoran.

Pregled 2017,

- str. 150, op. 537, v. 4: 2007 je latinščino opustila (gl. op. 131),
- str. 155, op. 583, v. 3: 1949 učencev,
- str. 163, v. 5 od sp.: in leta 2007 OŠ Riharda Jakopiča (po štirih letih) in OŠ Šentvid,
- str. 177, op. 754, v. 2: posterji, promocijo na šolski spletni strani, predavanji,
- str. 183, op. 809, v. 3: lekcija; 2.–4. leto,
- str. 184, v. 5: območnih latinskih centrov,
- str. 186, op. 837: (prof. dr. Matjaž Babič),
- str. 189, v. 13–15: strokovnih podlag, žal z nekaj nesmotrnimi odstopanji (odprtje latinskih paralelk v četrtem namesto šestem razredu ter obvezno namesto izbirno nadaljevanje učenja v tretji triadi) in latinščino,
- str. 191, op. 880: Del ur od 1. do 5. razreda v okviru praktičnih delavnic Antični dnevi.
- str. 192, op. 900: 522–524,
- str. 197, v. 3: letih 2009–2011,
- str. 197, v. 4: OŠ Miklavž na Dravskem polju (v letih 2015–2017),
- str. 197, op. 940, v. 2: (gl. op. 936 in dalje str. 201),
- str. 200, op. 973, v. 2: (gl. op. 832–833),
- str. 200, op. 978, v. 1: 1992 učencev,
- str. 200, op. 978, v. 3: 22 odstotkov (84 od 385).

¹¹³ Razstava, spremljajoči katalog in objava obeh delov članka *Pregled* so pripomogli k dopolnitvi podatkov, predvsem številčnih, kar sem v vsakem naslednjem članku sprti upoštevala.

Viri in literatura¹¹⁴

- Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (ur. Janez Krek in Mira Metljak), Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011, http://www.bela-knjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf.
- Časopisni viri (*Delo* 6. 4. 2019, 13. 4. 2019, 20. 4. 2019, 26. 4. 2019, 4. 5. 2019, 14. 5. 2019, 25. 5. 2019, 27. 6. 2019).
- Gorup, Marjan in Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine, *Keria IV/1* (2002), str. 83–89.
- Hriberšek, Matej: *Analiza metodičnega pristopa v slovenskih osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih in priročnikih za klasične jezike od 1850 do 2000*, doktorska disertacija, Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za klasično filologijo, 2002.
- Hriberšek, Matej: *Klasični jeziki v slovenskem šolstvu 1848–1945*, Ljubljana: Založba ZRC, 2005
- Okoliš, Stane: *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2009.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra in Arko, Anton: *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015* (razstavni katalog), Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2015.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016): 1. del, *Šolska kronika* 25/XLIX, 1–2 (2016), str. 105–180.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016): 2. del, *Šolska kronika* 26/L, 1–2 (2017), str. 137–204.
- Slovenski šolski muzej, arhivska zbirka: Pouk latinščine v osnovni šoli 1988–2019. *Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje*, letnik 25/XLIX, številka 1–2, SŠM 2016, 296 str.
- Učni načrt za izbirni predmet Latinščina* (pripravila Predmetna kurikularna komisija za latinščino in grščino, Primož Simoniti et al.), Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2004.

Povzetek

Pouk latinščine so ob uvedbi devetletke zaradi neustreznih normativov, ne pa pomanjkanja javnega interesa, opustile razen ene vse stare »latinske« šole, število učencev je strmoglavilo (gl. Graf 5) in zamrl je gimnazijski nadaljevalni program. Presenetljivo, šolska oblast se ob tem ni zganila niti ukrepala, na srečo je vsaj zasebna šola. V javni šoli le še redkim učiteljem tu in tam uspe za silo porpati formalno neobstoječi štiriletni program, nedolgo tega zakon in temelj za

¹¹⁴ Gl. tudi Viri in literaturav članku *Pregled*.

eventualno nadaljnje učenje v klasični gimnaziji. Večino razmere silijo v ad hoc prilagajanje standardov in od predmeta Latinščina se že nekaj časa vsebinsko, ne pa tudi formalno ločujejo splošnoizobraževalni predmeti z antičnimi vsebinami, z osnovami latinščine ali skorajda brez njih. Za zgodnje humanistično izobraževanje sta pomembni obe zvrsti pouka, vsaka po svoje, a središčni del brez dvoma ostaja štiriletni latinski program. Ta se je znašel v stanju, ko urgentno potrebuje zanesljivo, na osnovi izsledkov večdesetletne domače prakse izdelano zdravilo in ustrezen nacionalni program.